

BOTULIZM KASALLIGINING AHAMIYATI

Qaxxorova Muazzam O'ktamjonovna

Yunusov Rahmatillo Muhammadillo o'gli

Isroilov Abdurashid Muhammadisayevich

Quva Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi

Annotatsiya:

Botulizm (lotincha: *botulus*— odam va hayvonlar (ayrim sut emizuvchilar)da uchraydigan o'tkir yuqumli kasallik; ovqatdan bo'ladigan toksikoinfeksiyalar guruhiga kiradi. Botulizm (*Clostridium botulinum*) bakteriyalari bilan ifloslangan ovqatlar iste'mol qilinganda yuzaga keladi. Botulizm qo'zg'atuvchilari tabiatda keng tarqalgan bo'lib, chidamli (sporal) va chidamsiz (vegetativ) xillari uchraydi. Sporalari tashqi muhitda yillab saqlanishi mumkin; sporalar tuproqdan suv, meva, sabzavot, oziq-ovqat, yemxashakka o'tadi, keyin odam va hayvonlar ichagiga tushib, so'ngra najas bilan yer yuziga tarqaladi.

Kalit so'zlar: bakteriya, vinrion, ekzotoksin, endotoksin, spora, immunitet, zardob, anaerob infeksiya.

Botulizm mikrobi faqat anaerob (havosiz) sharoitda rivojlanadi. Shu sababdan konserva qilingan, tuzlangan, dudlangan mahsulotlar va kolbasaga tushib qolgan sporal anaerob sharoitda o'sib, vegetativ shakl (bakteriyalar)ga aylanadi. Ular ana shu sharoitda kuchli zahar (ekzotoksin) hosil qiladi. Bu mahsulotni iste'mol qilgan odam kasal bo'ladi. Botulizm toksini ichakda tez so'riladi, qonga o'tadi va butun organizmga tarqalib, asosan nerv sistemasini zararlaydi. Kasallik to'satdan boshlanadi. Bemorning boshni og'riydi, tinkasi quriydi, ko'zi tinadi, lohaslanadi, ko'ngli aynib qusadi, uyqusi qochadi, qorni og'riydi, og'zi quriydi, tashna bo'ladi; ko'pincha qabziyat kuzatiladi. Keyinchalik boshi aylanadi, ko'z xiralashadi, qovoqlar salqiydi, bemor ravon gapira olmaydi yutish, nafas olish faoliyati buziladi; yurak va nafas markazlari falajlanishi tufayli o'lim sodir bo'lishi mumkin. Bemor faqat kasalxonada davolanadi. Zamonaviy davo usullari: botulizmga qarshi zardob, sun'iy nafas oldirish apparatlarini o'z vaqtida qo'llash yaxshi naf beradi. Kasallikning oldini olish uchun konserva tayyorlash qonunqoidalariga qat'iy amal qilish, uy sharoitida konserva va oziq-ovqat tayyorlashda sanitariya talablarini o'rnatish qo'yish talab etiladi. Davosi: botulizmga qarshi maxsus zardob yuboriladi; zond orqali me'dani yuviladi, huqna qilinadi, yurak dorilari beriladi, nafas olish

izdan chiqqanda sun'iy nafas oldiriladi va boshqa Hayvonlarda botulizm ozuqa (buzilgan silos, kepak va boshqalar)dan zaharlanishdir. Aksariyat ot, qoramol, parranda va norkalar kasallanadi. Kasallikning yashirin davri bir necha soatdan 10—12 kungacha. Kasal hayvonning markaziy nerv sistemasi zararlanadi, hiqildoq, til va pastki jag'lar falajlanadi, burnidan shilimshiq oqadi, suv yuta olmaydi. Kasallangan hayvonlarning 70—95 % halok bo'ladi. Kasal hayvon go'shtini iste'mol qilish man etiladi (go'shti va terisi kuydirib tashlanadi).

Davosi: kasal hayvonning me'dasi yuviladi, surgil dorilar (arekalin, pilokarpin, ezerin) beriladi, iliq huqna qilinadi. Botulizmga qarshi maxsus zardob yuboriladi. Kasallikning oldini olish uchun mollarga sifatsiz yemxashak bermaslik, kasallik chiqqan hollarda sog'lom mollarni ham botulizmga qarshi zardob bilan emlash lozim.

Aholi o'rtasida xonadon sharoitida tayyorlangan, sifati kafolatlanmagan konserva mahsulotlarini iste'mol qilish oqibatida ovqatdan zaharlanish – botulizm kasalligi uchraydi.

Buning sababi oddiy – uy sharoitida konserva mahsulotlari tayyorlashda hamma ham zarur texnologik jarayonlar, sanitariya me'yorlari va shaxsiy gigiena qoidalariga to'la rioya qilmaydi. Shuningdek, ularni belgilangan haroratda saqlashga ham ko'pincha e'tibor berilmaydi. Natijada konservadagi botulizm sporalari tez rivojlanadi va zaharli toksinlar chiqaradi.

- Uy sharoitida pomidor, bodring, patisson marinadi, baqlajon ikralari kabi konserva mahsulotlarini tayyorlamaslik;
- belgilanmagan joylar, ko'cha-ko'ylarda sotilayotgan konserva mahsulotlarini xarid qilmaslik;
- do'konlardan konserva mahsulotlarini xarid qilish jarayonida mahsulot yorlig'i va unda keltirib o'tilgan ishlab chiqaruvchi korxon nomi, ishlab chiqarilgan sanasi, yaroqlilik muddatiga alohida e'tibor berish;
- har qanday konserva mahsulotlarini ochishdan oldin uni chayqamasdan yaxshilab ko'zdan kechirish, qopqog'i ko'tarilmaganligiga, suyuqligining tiniqligiga va mahsulotning ezilmaganligiga e'tiborli bo'lish.

Botulizm kasalligiga chalinmaslik va uning oldini olish uchun uy sharoitida tayyorlangan konserva mahsulotlarini iste'mol qilmaslik, ko'cha-ko'y va noqonuniy savdo tarmoqlaridan konserva mahsulotlarini sotib olmaslik muhim hisoblanadi.

Bemor odamda quyidagi belgilar kuzatiladi:

- odamning boshi og‘riydi
- ko‘ngli aynib, qusadi
- og‘zi quriydi
- ko‘z oldi qorong‘ilashib, narsalar qo‘shaloq bo‘lib ko‘rinadi.
- ko‘z qorachig‘i kengayadi
- nutqi buziladi (afoziya)
- nafas olishi qiyinlashadi
- yutinishi qiyinlashadi
- yuragi to‘xtab qolayotgandek tuyuladi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Botulizm>
2. <https://darakchi.uz>
3. Musaboyev “Yuqumli kasalliklar” 2016